

Sygn. akt IV CZ 36/19

POSTANOWIENIE

Dnia 17 lipca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z powództwa J. C.
przeciwko Skarbowi Państwa - Sądowi Okręgowemu w G.
o zapłatę i ustalenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 17 lipca 2019 r.,
zażalenia strony pozwanej
na wyrok Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 13 listopada 2018 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do dalszego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Powód domaga się zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w G. kwoty 20 000 zł tytułem zadośćuczynienia za naruszenie prawa do sądu i pozbawienie go prawa do reprezentowania syna J. C., ewentualnie ustalenia, że postanowienie Sądu Okręgowego w G. z dnia 27 kwietnia 2015 r., dotyczące zawieszenia postępowania, naruszyło zasady współżycia społecznego oraz jego prawa ojca, a także ustalenia, że jest umocowany do reprezentowania swojego syna.

W piśmie z dnia 29 czerwca 2017 r. powód wniósł o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, podnosząc, że sprawa jest trudna od strony prawnej i formalnej, a obrona naruszonych praw i wolności ustawowo chronionych wymaga profesjonalizmu. Postanowieniem z dnia 14 września 2017 r. powód został zwolniony od kosztów sądowych w całości, nie orzeczono jednak w przedmiocie ustanowienia pełnomocnika.

Wyrokiem z dnia 18 grudnia 2017 r. - wydanym po przeprowadzeniu rozprawy, na którą powód został doprowadzony z aresztu śledczego i w której brał czynny udział - Sąd Okręgowy w G. powództwo oddalił. W dniu 21 grudnia 2017 r. powód zwrócił się o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku, a następnie - w dniu 9 lutego 2018 r. - wniósł apelację oraz ponownie o ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

Postanowieniem z dnia 7 marca 2018 r. referendarz w Sądzie Okręgowym oddalił wniosek powoda, a po rozpoznaniu skargi Sąd Okręgowy - postanowieniem z dnia 27 marca 2018 r. - utrzymał w mocy postanowienie referendarza. Po doręczeniu tego postanowienia powód uzupełnił apelację, zarzucając naruszenie art. 117 § 4 w związku z art. 234 k.p.c. w związku z art. 193 ust. 1 w związku z art. 8 ust. 2 Konstytucji oraz art. 316 § 1 i art. 328 § 2 k.p.c. przez nieuwzględnienie art. 416, art. 417 § 1 i art. 417² k.c. Zarzucił także nieważność postępowania, gdyż został pozbawiony swych praw przez nieustanowienie pełnomocnika z urzędu, pomimo złożonego wniosku.

Wyrokiem z dnia 13 listopada 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) uchylił wyrok Sądu Okręgowego z dnia 18 grudnia 2017 r., zniósł postępowanie od dnia 18 września do dnia 18 grudnia 2017 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. Zdaniem Sądu drugiej instancji, powołującego się na orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Sądu Najwyższego, wobec nierozpoznania wniosku powoda z dnia 29 czerwca 2017 r. – co Sąd powinien uczynić „bez zbędnej zwłoki” - doszło do pozbawienia powoda możliwości obrony jego praw.

Wyrok Sądu drugiej instancji został zaskarżony zażaleniem przez pozwanego Skarb Państwa - Sąd Okręgowy w G., który zarzucił naruszenie art. 386 § 2 k.p.c. oraz wskazał, że nierozpoznanie wniosku powoda o ustanowienie pełnomocnika z

urzędu nie pozbawiło go możliwości obrony swych praw, nie powodowało zatem nieważności postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest pogląd, że nieustanowienie lub odmowa ustanowienia dla strony pełnomocnika z urzędu co do zasady nie usprawiedliwia zarzutu nieważności postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony swych praw. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji - występującej w niniejszej sprawie - w których strona aktywnie uczestniczy w postępowaniu, przedstawiając wnioski i oświadczenia oraz chroniąc swoje interesy stosownie do wymagań postępowania, a także przypadków - jak niniejszy - niewymagających rozstrzygnięcia skomplikowanych zagadnień prawnych ani dokonywania złożonych ustaleń faktycznych (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1998 r., I CKN 524/97, nie publ., i z dnia 7 lipca 2005 r., II UK 271/04, OSNP 2006, nr 5–6, poz. 95, oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2003 r., IV CK 635/03, nie publ., z dnia 25 kwietnia 2013 r., V CSK 211/12, nie publ., z dnia 24 listopada 2016 r., III CSK 27/16, nie publ., z dnia 7 lipca 2016 r., I PK 39/16, nie publ., i z dnia 6 kwietnia 2018 r., III CZ 9/18, nie publ.).

Oczywiście, w wypadkach skrajnych, gdy strona wykazuje nieznajomość reguł postępowania lub ogólną nieporadność życiową i z tego powodu nie jest w stanie podjąć obrony swych praw, może dojść do nieważności postępowania, jednak taka sytuacja w niniejszej sprawie nie wystąpiła (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 2012 r., II CSK 477/11, „Izba Cywilna” 2013, nr 7–8, s. 31, i z dnia 14 lutego 2013 r., II CSK 385/12, „Izba Cywilna” 2014, nr 10, s. 53, oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2017 r., I CSK 459/16, nie publ., z dnia 6 września 2017 r., I CSK 59/17, nie publ., i z dnia 30 listopada 2018 r., I CSK 656/17, nie publ.). Teza ta wynika z bardziej ogólnego stwierdzenia, że pozbawieniem możliwości obrony praw nie jest ograniczenie tej możliwości, lecz jej pozbawienie (np. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 1961 r., 3 CR 953/60, OSPiKA 1963/6, poz. 137, oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 1966 r., II PR 371/65, OSNCP 1966, nr 10, poz. 172, z dnia 14 czerwca 1968 r., I CR 432/67, OSNCP 1969, nr 7–8, poz. 137, z dnia 2 kwietnia 1998 r., I PKN 521/97, OSNAPUS 1999, nr 6, poz. 203, z dnia

27 maja 1999 r., II CKN 318/98, nie publ., z dnia 9 stycznia 2001 r., II CKN 1211/00, nie publ., i z dnia 17 października 2003 r., IV CK 76/02, nie publ.).

Oceniając zażalenie, należy wziąć pod rozwagę, że powód - doprowadzony z aresztu śledczego - brał czynny udział w rozprawie poprzedzającej wydanie wyroku przez Sąd pierwszej instancji, składał precyzyjnie redagowane poza rozprawą pisma procesowe oraz podejmował niezbędne czynności, jak też sam oceniał sprawę jako niewymagającą skomplikowanych ustaleń.

Z tych względów Sąd Najwyższy, uznając zażalenia za uzasadnione, orzekł, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c.).

jw